

Андрощук І. П. Активізація творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій // Трудова підготовка в рідній школі 2017. – № 2. – С. 27-30.

*Андрощук Ігор Петрович – к. пед. н.,
доцент кафедри теорії та методики
трудового і професійного навчання
Хмельницького національного університету*

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Унаслідок інтенсивних економічних змін, пов'язаних із переорієнтацією на ринкові відносини, виходом на світовий ринок і прискореним розвитком певних галузей економіки в Україні, а також культурного відродження країни, гуманізації суспільства сьогодні зростає потреба у кваліфікованих кадрах нового типу, які вміють ефективно й творчо розв'язувати поставлені завдання. Тому постає потреба в активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій.

Активність кожного учня на всіх рівнях залежить від активізації навчального процесу в цілому, а творчий процес – від особистості педагога, його вміння відповідним чином організовувати творчу художньо-технічну діяльність учнів.

Управління активністю учнів традиційно називають активізацією. Активізацію можна визначити як постійний, безперервний процес стимулювання учнів до енергійного, цілеспрямованого навчання, подолання пасивної і стереотипної діяльності, спаду і застою у розумовій діяльності.

Головна мета активізації – формування активності учнів, підвищення якості навчального процесу, який спрямований на засвоєння емоційно-ціннісного досвіду, забезпечення адаптації особистості до соціального оточення, а також сприяння самореалізації та розкриттю творчого потенціалу

особистості в різних видах діяльності, зокрема і художньо-технічній.

У своєму розвитку навчально-пізнавальна активність проходить такі рівні:

1) репродуктивний (характеризується усвідомленим заучуванням теорії та відтворенням зразків практичних дій);

2) продуктивний (характеризується оригінальністю висновків, відчуттям проблеми, здатністю до абстрагування, критичністю та самостійністю мислення, стійкістю та глибиною знань);

3) креативний (характеризується інтересом і прагненням до пошуку нових способів діяльності, вивчення об'єктів або явищ).

Саме на третьому рівні учні проявляють власну ініціативу, здатні до творення нового. Загалом процес активізації визначається власною діяльністю учня, яка детермінована його спрямованістю, самостійністю, ініціативою, прагненням ставити перед собою завдання, знаходити способи їх вирішення, тобто саморегуляцією.

Активізуючи навчальну діяльність учнів, необхідно прагнути реалізувати головну мету підготовки підрастаючого покоління: виховання, розвиток і навчання їх засобами навчальних предметів на основі і в процесі залучення до художньо-технічної діяльності з метою професійного самовизначення. Активізуючи творчу художньо-технічну діяльність учнів засобами сучасних технологій, необхідно розвинути в учнів бажання і вміння пізнавати оточуючий світ, формувати свідоме ставлення до праці, прищеплювати потребу активної участі у художньо-технічній діяльності. Завдання педагога полягає в тому, щоб пробудити інтерес учнів до різних видів художньо-технічної діяльності, включати їх в активний творчий процес. Для цього потрібно привернути увагу учнів до змісту безпосередньо самої діяльності, стимулювати їх активність, розвивати навички творчого і самостійного оволодіння знаннями, розкривати практичне значення знань та умінь у художньо-творчій діяльності.

При високій мотивації учень проявляє активність, а за низької –

пасивність. Заохоченню прагнення до отримання нових знань, як показують психолого-педагогічні дослідження, сприяють такі мотиви:

- значимість знань для професії на яку орієнтований учень або для задоволення його особистісних інтересів та потреб;
- забезпечення професійної спрямованості змісту художньо-технічної діяльності;
- зв'язок результатів художньо-технічної діяльності з життям, їх практична спрямованість;
- можливість застосування знань в повсякденному житті.

Спробуємо спочатку визначити сутність творчої художньо-технічної діяльності учнів.

Головна характеристика творчості – створення нового. Серед сучасних позицій науковців стосовно природи творчості виділяють два підходи. У межах першого з них творчість розглядають як діяльність, спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей; основну увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності. Другий підхід пов'язує творчість із самореалізацією людини, з розвитком мотивації її творчої діяльності. Критерій творчості в такому розумінні, її цінність – особистість самої людини, а не тільки продукти творчої діяльності.

Аналізуючи творчу діяльність як систему, у її загальній структурі виділяють декілька підсистем, зокрема: процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, особистість творця, середовище та умови, в яких протікає творчість. У свою чергу в кожній із названих підсистем можна виділити основні її складові. Так, наприклад, процес діяльності може мати такі складові, як постановка задачі, формування задуму, реалізація задуму; особистість творця характеризується здібностями, особливостями розуму, темпераментом, віком, характером тощо; середовище і умови являють собою фізичне оточення, колектив, стимули та бар'єри в творчій діяльності тощо.

Внутрішньою передумовою творчої діяльності, ядром творчої

обдарованості є творчий потенціал, що являє собою сукупність можливостей, засобів, які можуть бути приведені в дію, використані для розв'язання певних задач, досягнення поставлених цілей.

Художньо-технічна діяльність є видом людської діяльності, в якій особистість має можливість розкриватися цілісно, у пізнанні та творінні.

Художньо-технічна діяльність – це усвідомлений, цілеспрямований, результативно завершений художньо-творчий процес пошукового характеру, який пов'язаний із вирішенням технічного завдання. Художньо-технічна діяльність характеризується: пошуковою спрямованістю у навчанні; пізнавальним інтересом, прагненням задовольнити його за допомогою різних джерел як у навчанні, так і в позанавчальній діяльності; емоційним піднесенням, благополуччям перебігу діяльності та передбачає виявлення активності, спрямованої на об'єкт перетворення.

Художньо-технічній діяльності, через специфіку її змісту, притаманні виняткові можливості, наприклад, у формуванні таких якостей, як працелюбність та творче ставлення до продуктивної праці. Таким чином, у системі формування особистості, залучення її до творчого процесу, художньо-технічна діяльність посідає власну нішу, яку воно займає завдяки своєму змісту та особливостям.

Однією з важливих умов, яка необхідна для активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій – це атмосфера спілкування. Здатність педагога створити сприятливу атмосферу на занятті стимулює творчу і пізнавальну активність учнів. Це стимулює бажання творити. Тому активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій сприяє використання **інтерактивних технологій** навчання.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих або професійних ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Для активізації творчої і професійно-пізнавальної діяльності учнів можна запропонувати наприклад, такі методи.

Метод контрольних запитань (МКЗ) Т. Ейлоарта розроблено 1955 р. в Кембриджському університеті. Цей метод розвиває мислення, послідовно ставлячи перед людиною навідні запитання, на які потрібно одержати відповіді. Його можна застосовувати у формі монологу чи діалогу. Контрольні запитання можуть бути, наприклад, такі.

- Як можна по-новому застосувати об'єкт?
- Як спростити й модернізувати його?
- Що можна збільшити (зменшити)?
- Що можна перетворити?

Метод індивідуальної «мозкової атаки» ґрунтується на розумовому експерименті, у якому використано ідею «мозкової атаки». Людина сама ставить завдання, генерує ідеї, виконує обов'язки секретаря, а потім оцінює власні ідеї, хоча останню функцію вона може передавати й експертів-фахівцеві. Тривалість індивідуальної «мозкової атаки» має не перевищувати 3–10 хвилин. За цей час потрібно запропонувати якнайбільше ідей для розв'язання певної проблеми, мобілізуючи власну увагу та фантазію, і швидко записати відповіді на запитання. Роботу проводять письмово: ідеї, що виникають, треба обов'язково фіксувати на папері.

Символічна аналогія. Її ще називають абстрактною. Треба знайти значеннєве формулювання пропонованої ідеї, наприклад:

- авторучка – знаряддя письма, творець тексту;
- автодорога – перевізник вантажів, об'єднувач держав;
- полум'я – видиме тепло тощо.

Потім потрібно подумати, як і куди поширюється означений елемент, як він зберігається... Від таких загальних міркувань можна перейти до

бажаного рішення.

Це приклади окремих методів, однак відмітимо, що їх арсенал набагато більший (наприклад, мікрофон, асоціативний куш, робота в двійках, мозаїка і т.д.).

Одним із ефективних способів активізації навчально-виховного процесу є **проблемні технології навчання**. Можливості активізувати творчу і професійно-пізнавальну діяльність учнів значно зростають, коли педагог організує діяльність учня так, що він буде змушений не просто виконувати завдання за зразком чи вказівкою, а прагнув би особисто внести нехай найпростіші, але зміни. Наприклад, педагог ставить перед учнями проблему: підібрати матеріал для виготовлення літака, який би забезпечував його аеродинамічність, був вигідним з економічної точки зору та надійним.

Наприклад, на етапі вступного інструктажу доцільно використовувати дискусійну сітку Елвермана або «павутинку» дискусії. Для цього учитель формує проблему над якою працюватиме клас. Для організації роботи учням пропонується користуватися таблицею:

Таблиця 1. Дискусійна сітка Елвермана

Так	Проблема	Ні

В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства одним із засобів активізації пізнавальної діяльності учнів є також **інформаційно-комунікаційні технології**. Зокрема використання мережі Інтернет природно вписується в життя учнів і є одним із найефективніших засобів, що допомагають значно урізноманітнити процес навчання. Передовий педагогічний досвід засвідчує, що кожне заняття з використанням Інтернет-сайтів викликає емоційний підйом; навіть учні, які відстають від інших, з радістю спілкуються з комп'ютером, а, наприклад, поганий результат тестування чи спілкування on-line унаслідок прогалин у знаннях спонукає звернутися по допомогу до педагога або самостійно здобути ці знання.

Інтернет дозволяє вдало реалізовувати етапи художньо-технічної діяльності у різноманітних тренувальних вправах ситуативного характеру.

Широкого розповсюдження набуває використання таких засобів як: електронні підручники, веб-квести, які є важливими для самоорганізації праці та самоосвіти, способом розширення індивідуальної активності кожного учня. Доречно відмітити, що активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів сприяє не лише їх використання, а й залучення учнів до їх розробки.

Однією важливою умовою активізації навчальної діяльності учнівської молоді слід вважати **індивідуалізацію навчання**, тому що дозволяє використовувати індивідуальні можливості учнів як в умовах колективної роботи на заняттях, так і в самостійній діяльності в позааудиторний час. Ігнорування особистісної індивідуалізації залишає невикористаними великі внутрішні резерви особистості учня. Важливий і сам підхід до учня як особистості. Тому, організовуючи художньо-технічну діяльність, необхідно використовувати прийоми, способи, вправи відповідно потребам і здібностям учнів. При цьому особливу увагу необхідно приділяти об'єкту художньо-технічної діяльності. Саме вибір об'єкта діяльності залежно від рівня складності дозволяє в значній мірі реалізувати індивідуальний підхід.

Однією з сучасних технологій активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій, яка гармонійно поєднує у собі попередньо названі є **проектна технологія**.

Метод проектів – це «інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій і самостійності учня в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість та творчий потенціал». В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, умінь орієнтуватись в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом певного відрізка часу [2].

Етапи роботи над проектом тісно переплітаються з етапами творчої діяльності. Важливу роль в активізації творчої і професійно-пізнавальної діяльності відіграє не лише структура роботи над проектом, а й методи проектно-технологічної діяльності: метод фантазування, метод фокальних об'єктів, метод зразків (алгоритмічний аналіз), метод створення образу ідеального об'єкта і т.д.

Принципове зближення науково-технічної й художньої творчості сприяє формуванню нового відношення до ролі техніки й науки в процесі формо- і стилеутворення, до нових образних стереотипів, до створення нових речей [1].

Будь-яка творча діяльність потенційно містить у собі науковий, художній і технічний початок, а результат її обумовлений лише розміщенням акцентів у процесі творчості. Проектування як творча, інноваційна діяльність завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту. Творчі ідеї самі собою не народжуються, а виникають тоді, коли учень відчуває потребу щось змінити, вдосконалити. Тому завдання педагога полягає в активізації цієї потреби. З іншої сторони, важливим є дотримання всіх етапів проектно-технології як щодо виготовлення виробу, так і оформлення відповідної документації. Це дозволить учням відчувати себе в ролі дизайнера, конструктора, тим самим стимулюючи їх творчий потенціал.

Таким чином, суть проектно-технології – стимулювання інтересу учнів до певних проблем, які передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показ, практичного застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи, академічні знання з прагматичними дотримуючись відповідного їх балансу на кожному етапі навчання.

Загалом відмітимо, що сучасні технології активізації ефективні при умові їх системного використання у взаємозв'язку. Наприклад, в контексті означеної проблеми доцільним є використання різних видів **ділових ігор**. Зупинимось на окремих з них.

Імітаційна гра – модель середовища існування, що визначає поведінку учнів та механізми їхніх дій в екстремальних ситуаціях. Здійснюється різноманітна взаємодія: переговори, дискусії, публічна презентація матеріалу. Дозволяє не лише активізувати творчу та пізнавальну діяльність учнів, а й отримати навички адаптації до нового середовища.

Ділова гра – модель взаємодії учнів у процесі досягнення цілей, які імітують вирішення комплексних завдань у конкретній ситуації. Дозволяє оволодіти системою знань, умінь та навичок із конкретної професії, моделями поведінки та соціально-психологічних відносин у реальній виробничій ситуації.

Рольова гра – метод програвання (інсценування) ролей. Навчання через дію – найбільш ефективний засіб навчання в контексті використання рольової гри. Власні переживання запам'ятовуються яскраво та зберігаються протягом тривалого часу.

Ситуаційний аналіз (розбір конкретних ситуацій, інцидентів). Доповнює більшість теоретичних аспектів різних дисциплін за допомогою введення практичних завдань.

Не слід забувати й про **тренінгові технології**, як засіб активізації професійно-пізнавальної діяльності. Саме використання тренінгів сприяє активному оволодінню та розвитку знань, умінь і навичок. Дозволяє за короткий проміжок часу оволодіти практичними ефективними вміннями та навичками. Правильно складена методична структура тренінгів надасть можливість учням закріпити свої теоретичні знання та допомогти майбутнім фахівцям діяти надійно й компетентно навіть в нестандартних умовах.

Активізації творчої та професійно-пізнавальної діяльності сприяє також **звернення до міжпредметних зв'язків**. Забезпечується це за допомогою системи прийомів та засобів:

- пояснення нового на основі вивченого фактичного або теоретичного матеріалу з опорою на базові знання;
- формування нового прийому або способу навчальної діяльності

(складання складного плану, конспекту, порівнювальної характеристики);

– самостійне застосування раніше засвоєних знань із використанням логічних та графічних схем, інших наочних посібників;

– узагальнення знань за допомогою складання тематичних таблиць (порівнювальних, проблемних);

– звернення до історичних документів, творів художньої та мемуарної літератури, їх порівняння з відповідними характеристиками в навчальній літературі, проведення кіноуроків на міжпредметній основі;

– проведення міжпредметних учнівських конференцій;

– проведення міжпредметних екскурсій із наступним виконанням пізнавальних завдань.

Таким чином, арсенал засобів сучасних технологій для активізації творчої художньо-технічної діяльності учнів засобами сучасних технологій великий. Однак його ефективність, перш за все, залежить від підготовленості педагога, його бажання творчо працювати, тим самим активізуючи своїх учнів.

Література

1. Найденская Н.Г. Человек, образ, стиль / Н.Г. Найденская, Е.В. Новокщенова, И.А. Трубецкова. – М. : Познательная книга плюс, 2002. – 252 с.

2. Теорія і методика навчання технологій : навчальний посібник / І. П. Андрощук, І. В. Андрощук, В. В. Бербец, О. В. Бялик та ін. / за заг. ред. О. М. Коберника. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. – 474 с.